

Beszélik azt is, hogy id. Eötvös Ignác halva született gyermeke emlékére állította a síremléket.”³⁴ A nép persze tovább is szőtte a legendákat. „Azt is beszélték Sályban, hogy az emlékmű helyén állott az a három akácfa, melyek alatt Eötvös József irogatott. Egy alkalommal vihar közeledett, s az ott tartózkodó Eötvösék alig indultak el, hogy a kastélyba siessenek, mikor a villám az egyik akácfába sújtott. Ezért volna az emlékmű” – olvashatjuk Barsi Lajos írásából.

A barlangháizról az 1870-ben ugyancsak a kastélyban lakott Gárdonyi Géza Gyermekkori emlékeiből tudjuk, hogy Eötvösék idejében csupán műbarlang volt, a romantikus kert egyik tartozéka. Ebben az évben alakította át Laszky báró barlangházzá, és oldotta meg színes üvegen át felülről való világítását. Hogy Laszkyék mulattak-e csakugyan benne, ezt nem tudjuk, de Eötvösék semmi esetre sem. A barlangház létesítésében éppúgy nem volt szerepük, mint az író személyének, aki az emlékmű felállításakor, 1814-ben mindössze egyéves volt. Így legenda a villámcsapás emlékére történt felállítás is. Legvalószínűbb, hogy id. Eötvös Ignác állította halva született gyermeke emlékére. A halva született gyermeket ugyanis nem keresztelték meg, így nevet sem kaphatott. Ezért nem vették rá a nevét legalább a rejtélyes felirat jeleivel az emlékműre. Tehát nem csupán a fájdalom elrejtése miatt hiányozhat a név, hiszen azt a szemlélő számára érthetetlen írásjelekbe is el lehetett volna rejteni. Minden valószínűség szerint tehát a sályi emlékmű Eötvös Ignác halva született gyermekének állít emléket. Ezt a feliratot megfejtő László János is lehetségesnek tartja, sőt Juhász József emlékezése is megerősíti. Mint másik lehetőség, felmerülhet az az elképzelés is, hogy nem konkrét személy emlékére állították, csupán jelképes síremléknek készült, fokozni a romantikus kert titokzatosságát.

Mindenesetre ezek a sályi nép emlékezetében fennmaradt emlékek arról vallanak, hogy nem múlt el Sályban nyomtalanul a nagy író és humanista alakja, hanem a nép más hőseivel együtt az ő alakját is körülszőtte költészetének elemeivel. S ez mindennél meggyőzőbb bizonyosága annak, hogy Eötvös nem hiába dolgozott érte, nem hiába küzdött felemeléséért. Mert a nép csak azt foglalja vágyait és álmait valóságként megtestesítő meséibe, költészetébe, akit a szívébe is befogadott.

JÓZSEF EÖTVÖS IN SÁLY

József Eötvös – Schriftsteller, Dichter, Reformpolitiker und erster grosser Meister des ungarischen realistischen Romans – lebte von 1837 bis 1841 in der Gemeinde Sály am Fusse des Bükk-Gebirges. Schon als Kind hatte er sich oft hier bei seinen Grosseltern aufgehalten. Sein Vater war hier in Sály geboren. Von seiner Grossmutter wissen wir, dass sie die Urenkelin des Kuruzenführers Pál Szepessy Négyesi war. Von ihr hatte er sein feuriges Ungarntum, das trotz aller gegensätzlichen Wirkungen in der Familie so entscheidend für seinen Charakter war. Nach einer Studienreise quer durch Westeuropa liess Eötvös sich zum ständigen Aufenthalt in Sály nieder. Wie es die Briefe an László Szalay beweisen, gehörten die hier verbrachten Jahre zu den wirklichen glücklichen im Leben von Eötvös. Zu jener Zeit vervollkommnete er sich als Schriftsteller sowie als Politiker und als Mann des öffentlichen Lebens im Komitat Borsod. Der Garten rund um das Schloss mit all seinen Gebüsch und Sträuchern, seinen gewundenen Pfaden, seiner künstlichen Grotte und seinen Grabmälern mit dem geheimnisvollen

34. Barsi Lajos: Sály nagyközség monográfiája. Miskolc, Herman Ottó Múzeum Adattára, 1930.

Inschriften mögen die Phantasie seiner Bewohner in eigener Weise gefesselt haben. So war es kein Zufall, dass er seinen Roman der „Karthäuser Mönch“ eben in dieser Umgebung schrieb; diese Geschichte vom zurückgezogenen Leben in der Einsamkeit. Doch hier entstanden auch seine Gedenkrede zu Kőlcsey, die an der Akademie der Wissenschaften so grossen Erfolg erntete, seine Studie „Meinung zur Sache der Besserung in den Haftanstalten“, mehrere Gedichte sowie der Anfang zu einer der grossen Errungenschaften seines Lebenswerkes, und zwar die Erarbeitung eines Gesetzes für die Volksbildung. Aus Sály schickte József Eötvös neun Briefe an den Geschichtsschreiber László Szalay und zwei an István Széchenyi. Auch wurde er in Sály von seinen Schriftsteller-Freunden László Szalay und Ágoston Trefort aufgesucht, welche hier ebenfalls bedeutende Werke schrieben.

Auch mit der Einwohnerschaft von Sály kam Eötvös in Kontakt, begann er sein Tagwerk doch stets mit körperlicher Arbeit in Haus und Hof. Er suchte die Leute auch in Feld und Flur bei ihrer Arbeit auf. Im Sommer sah er den Schittern zu, die ihm dann einen Ährenstrauß um den Arm wanden. Nach der Ernte trugen sie einen Erntekranz ins Schloss. Hier lernte Eötvös die ländliche Bevölkerung kennen und lieben, um deren Anerkennung er so sehr kämpfte. Die Einwohner von Sály haben den grossen Schriftsteller und Humanisten nicht vergessen, sondern umgeben ihn mit Elementen aus seiner Dichtung, wie dies so gern mit Helden und lieben Gestalten getan wird.

Ernő Barsi